

SPLETNE POTOPISNE PLATFORME: MOBILNI PRIPOMOČKI IN ORODJE RAZVOJA TRAJNOSTNEGA TURIZMA

CHARLIE MANSFIELD,¹ JASNA POTOČNIK TOPLER²

¹ Univerza v Plymouthu, Plymouth, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske

charlie.mansfield@plymouth.ac.uk

² Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem, Brežice, Slovenija
jasna.potocnik1@um.si

Sinopsis Z napredkom novih tehnologij in novih medijev postajajo spletne platforme znanja čedalje pomembnejše tudi v turističnem sektorju. Organizacije za upravljanje destinacij (t. i. DMO-ji), muzeji in druge kulturne ustanove z njihovo uporabo iščejo po eni strani nove načine predstavitve destinacij in produktov, po drugi strani pa predstavljajo nesnovno kulturno dediščino lokalnih prebivalcev in razširjajo znanje o njej, preden se izgubi. Spletne platforme 2.0 so lahko zelo praktična orodja ne le za izmenjavo specifičnega znanja, ampak tudi za načrtovanje mobilnosti. Eno od možnosti ustvarjanja vsebin za spletne platforme predstavlja dejavno vključevanje raziskovanja in literarnega potopisnega pripovedništva v nastajanje vsebin. Poglavje raziskuje ustvarjanje spletnih vsebin skozi literarno potopisno pisanje za nove javnosti in hkrati vrednoti brezplačno dostopna orodja spleta 2.0 za poučevanje in urejanje potopisnih raziskav med terenskim delom na daljavo.

Ključne besede:

turizem,
platforme,
potopis,
trajnost,
mobilni
pripomočki,
COVID

ONLINE TRAVEL WRITERS' PLATFORMS AND PRACTICES: MOBILITY TOOLS IN SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT

CHARLIE MANSFIELD,¹ JASNA POTOČNIK TOPLER²

¹ University of Plymouth, Plymouth, United Kingdom of Great Britain and
Northern Ireland

charlie.mansfield@plymouth.ac.uk

² University of Maribor, Faculty of Tourism, Brežice, Slovenia

jasna.potocnik1@um.si

Abstract With the advancement of new technologies and new media, tourism knowledge platforms are becoming increasingly important. By employing them, destination management organisations, museums and other cultural institutions are seeking methods of presenting destinations and products, revealing the intangible cultural heritage of local residents and sharing this heritage before it is lost. Web 2.0 platforms turn out to be very practical tools not only for sharing specific knowledge, but also for planning mobilities. One of the possibilities of creating platform content is through cooperative research in literary travel writing. This contribution explores narrative knowing through literary travel writing for a new public, and evaluates the freely available Web 2.0 tools for teaching and editing travel research during remote fieldwork.

Keywords:

tourism,
platforms,
travel writing,
sustainability,
mobility tools,
COVID

1 Uvod

Napredek v tehnologiji in družbenih medijih je močno vplival na turistični sektor na komunikacijski in infrastrukturni ravni (Van Nuenen in Scarles, 2021) ter spremenil način širjenja informacij (Munar in Jacobsen, 2014). Internet se je iz radiodifuznega medija razvil v participativno platformo, ki uporabnikom omogoča izmenjavo informacij (Li in Wang, 2011; Leung in drugi, 2013), potrošnikom pa ponuja platforme za mreženje, lastne bloge uporabnikov, družbena omrežja in druga promocijska orodja (Mansfield in Potočnik Topler, 2021), kjer so objavljene zgodbe, izkušnje, potopisi in recenzije, ki so na voljo bralcem po vsem svetu. Platforme niso samo orodja za objavljanje in branje, ampak tudi orodja za interakcijo in mobilnost. Slednje je pomembno, saj veliko ljudi potuje in dobesedno živi mobilno življenje ali tako imenovano kozmobilnost (Salazar, 2010). Napredek v tehnologiji pravzaprav »spodbuja hipermobilnost ljudi« (Van Nuenen in Scarles, 2021, str. 119). Raziskava, predstavljena v poglavju, ponuja uvid v možnosti, ki jih zagotavlja razpoložljivost teh tehnologij. V središče postavlja platformo za potopisno pripovedništvo (angl. travel writing) kot primer prostora za vključevanje različnih deležnikov: od lokalnih prebivalcev in snovalcev turističnih proizvodov do obiskovalcev pri oblikovanju podobe določenega prostora ali destinacije.

2 Spletno poučevanje potovalnih piscev

Potopisno pripovedništvo (angl. travel writing) ni nov koncept, je pa razmeroma nov v univerzitetnih programih. Na Univerzi v Plymouthu (Združeno kraljestvo) so tako pred kratkim uvedli tečaj Travel Writers Online, ki je enak tečaju četrte stopnje, kot se poučuje na univerzah v Združenem kraljestvu. Cilj tečaja je predvsem razviti literarnega potopisca, pomaga pa tudi blogerjem in tistim, ki delajo na področju upravljanja destinacij in blagovnih znamk mest (Mansfield, 2020a). Tudi v Sloveniji je bilo na Fakulteti za turizem Univerze v Mariboru za razvijanje komunikacijskih veščin s poudarkom na razvijanju večine pisnega izražanja uvedeno potopisno pripovedništvo (pri vsebinah, povezanih z retoriko in učenjem angleškega jezika kot jezika stroke). Potopisno pisanje je bilo v študijskem letu 2019/2020 (v poletnem semestru – med prvim valom pandemije COVIDA-19) na Fakulteti za turizem Univerze v Mariboru vpeljana kot eden od rezultatov pedagoških izmenjav in sodelovanja med Univerzo v Plymouthu in Univerzo v Mariboru v okviru programa Erasmus. Po uvodni predstavitvi koncepta potopisnega pripovedništva in njegove

praktične rabe so študenti prejeli osnovna navodila za pisanje ter nato po navodilih pripravili besedila, ki so bila analizirana in na podlagi povratnih informacij učitelja dopolnjena oziroma izboljšana in popravljena. Ob koncu semestra so bila študentska besedila kot prikaz učnega eksperimenta tudi objavljena v e-knjigi.

Ko govorimo o potopisnem pripovedništvu in potopisnem pisanju, je treba poudariti, da lahko vključuje zelo raznolike diskurze in besedila (Culbert, 2018), v katerih ustvarjalci pišejo o izkušnjah s potovanj (Robinson, 2004). Tovrstna besedila potopiscev so lahko tudi dragoceni etnološki, zgodovinski in antropološki viri (Kavrečič, 2011), ki izražajo različne poglede (Alú in Hill, 2018). To je le eden od razlogov, da je potopis pomembno sredstvo prepričevanja in komuniciranja v turizmu (McWha in drugi, 2016) ter ga je zato vredno vključiti pri oblikovanju prostorov in nadaljnjem razvoju bolj trajnostnih turističnih praks in trajnostnih destinacij (Mansfield in Potočnik Topler, 2021).

Po mnenju Zapate in sodelavcev (Zapata, Kuby in Thiel, 2018, str. 483) ima pisanje veliko funkcij, saj lahko sporoča, deli, spodbuja, vzburja, moti, preizprašuje, pojasnjuje, popisuje, zatrjuje, vzklika, razočara, zmoti, potrjuje, očara, hrepeni, zavrača, legalizira, osvobaja, zatira, opredeljuje, organizira, žalosti, prebuja, tolaži, preseneča, omejuje, fascinira, poučuje, žaluje, slavi, narekuje, dolgočasi. Na svojem primeru poučevanja se Zapata in sodelavci (2018) sprašujejo, kaj lahko pisanje postane in kaj zmore narediti, kar je dragocen pristop tudi, ko gre za prenos potopisnega pripovedništva v univerzitetne učne načrte, povezane z razvojem turizma.

Za Zapato in sodelavce (2018, str. 479) je premislek o pisanju stvar etike, na pisanje pa se osredinjajo z naslednjih zornih kotov: 1) pisanje kot intraaktivnost, 2) pisanje kot transtelesna, porozna in živahna dejavnost, 3) pisanje kot nadjezikovni sklopi. Sprejetje tega posthumanističnega procesa v literarno potopisno pisanje za turizem s seboj prinaša etično vizijo, ki omogoča pogled onkraj zgolj komercialnih preokupacij turistične industrije.

Znotraj številnih metod, ki so na voljo za poučevanje in razvijanje veščin pisanja, je potopisno pisanje oziroma potopisno pripovedništvo dobra izbira iz več razlogov. Eden je zagotovo ta, da se zdi žanr potopisnega pripovedništva primerna tehnika za študente turizma, saj so ti že sicer študijsko in čustveno vpeti v potovanja in

raziskovanje turistične ponudbe – tudi na primer med preživljanjem počitnic doma, kar je postal eden od vidnejših turističnih trendov v času COVIDA-19. Prav tako je potopisno pisanje mogoče uporabiti za učenje in spodbujanje številnih drugih veščin, med njimi tistih, povezanih z novimi mediji in digitalnimi tehnologijami, ki so med najbolj zaželenimi sodobnimi veščinami pri na novo zaposlenih turističnih strokovnjakih. Z uporabo novih medijev, nove tehnologije in združevanja pisanja z digitalnimi platformami lahko različna pisna besedila uspešno prispevajo k razlikovanju destinacij, turističnih produktov in storitev (Potočnik Topler, 2021). Veščine potopisnega pripovedništva lahko dragoceno okrepijo kompetence diplomantov turizma. Zato je treba poučevanje te zvrsti načrtovati z jasno zastavljenimi cilji, skrbno (Jiménez, 2001) in v skladu s celotnim učnim načrtom na različnih ravneh.

3 Namen raziskave in raziskovalna vprašanja

V tej raziskavi se terensko delo uporablja kot študija primera. Predstavljena in preizkušena je inovativna metoda literarnega potopisnega pripovedništva. Raziskava postavlja naslednja štiri raziskovalna vprašanja: 1) Kako lahko učne platforme spleta 2.0 podpirajo mobilnost avtorjev potopisnih besedil na terenu? 2) Kako je mogoče razviti in usmerjati proces sodelovanja med pisci in zainteresiranimi deležniki pri raziskovanju turističnega prostora ter kako lahko ta proces prispeva k omrežnemu znanju, shranjenemu na spletni platformi? 3) Kako je mogoče uporabiti metodo literarnega potopisnega pripovedništva za komuniciranje o ugotovitvah raziskav širši turistični publiki izven kroga znanstvenih bralcev? 4) Kateri procesi se razvijajo pri pisanju dnevnika, terenskih zapiskov in urejanju osnutkov, ko se znanje o prostoru spremeni v spletno shrambo literarnih potopisov? V poglavju je poleg odgovorov na raziskovalna vprašanja na tehnološki ravni ponujenih nekaj predlogov o tem, kako delujejo orodja IKT za podporo piscem, ki ustvarjajo v spletnih platformah.

4 Dediščinske platforme

Dediščinske platforme postajajo vse bolj priljubljene. Gre za orodja, ki se ne uporabljajo le v turistične namene, ampak je njihova uporabnost precej širša in raznolika. V Franciji se uporabljajo za razširitev digitalnega dostopa do tako imenovanih etnopolov (v fr. izvorniku ethnopôle). Etnopoli so opredeljeni kot regionalni centri za dediščinske vire in raziskave, v Franciji njihov status urejata

ministrstvo za kulturo in Generalni direktorat za dediščino. Etnopol v Normandiji je na primer eden od enajstih tovrstnih platform, ki sestavljajo francosko mrežo za zbiranje, shranjevanje in razlago materialne in nematerialne dediščine (Le Petit, 2015). Za turistične namene so te platforme pomembne, saj imajo potencial, da prispevajo k izboljšanju izkušenj turistov, ki so v svojem bistvu zgodbe (McCabe in Foster, 2006). Kot razkrivajo strokovnjaki za trženje in marketing v turizmu, turisti nenehno iščejo nove izkušnje in nove zgodbe, za katere se pričakuje, da bodo drugačne, posebne, edinstvene in verodostojne. Zaradi čedalje večjega zanimanja turistov za materialno in nematerialno kulturno dediščino tudi DMO-ji, kulturna društva, muzeji in galerije nenehno iščejo načine za ohranjanje in predstavljanje nesnovne kulturne dediščine lokalnih prebivalcev in izobraževanje o njej, saj je zelo pogosto slabo poznana in izginja (Bessière, 2013), skupaj z njo pa dragoceno znanje o na primer oblačilih, delovnih praksah itd. Zelo pogosto so te platforme uporabljene kot orodje za spodbujanje trajnostnih turističnih praks. Z namenom spodbujanja trajnostnega turizma v Evropski uniji je UNESCO leta 2018 vzpostavil platformo, imenovano World Heritage Journeys of the EU (Unesco, 2018). Platforma predstavlja naslednjih 34 izbranih znamenitosti svetovne dediščine iz 19 držav EU: kraljeva palača s parkom iz 18. stoletja v Caserti, akvadukt Vanvitelli in kompleks San Leucio (Italija), starodavno mesto Nessebar (Bolgarija), kulturna krajina Aranjuez (Španija), arheološko območje in patriarhalna bazilika v Ogleju (Aquileia, Italija), arheološko najdišče Tarraco (Španija), arheološko najdišče Olimpija (Grčija), hiše, kleti in pobočja v pokrajini Champagne (Francija), kulturna krajina Sintra (Portugalska), vrt in grad na Kroměříž (Česka), zgodovinsko središče Brugge (Belgija), zgodovinsko središče San Gimignano (Italija), zgodovinsko mesto Banská Štiavnica in tehnični spomeniki v njegovi bližini (Slovaška), kulturna krajina Lednice-Valtice (Česka republika), rudniki v Valoniji (Belgija), rudniki Rammelsberga, zgodovinsko mesto Goslar in sistem upravljanja vode Gornji Harz (Nemčija), rudarska območja v Falunu (Švedska), Mont-Saint Michel z zalivom (Francija), rudarski bazen Nord-Pas de Calais (Francija), palača in park v Versaillesu (Francija), palače in parki v Potsdamu in Berlinu (Nemčija), Pafos (Ciper), rimski akvadukt (Francija), rimski spomeniki, katedrala sv. Petra in Marijina cerkev v Trierju (Nemčija), Kraljevi botanični vrtovi, Kew (Združeno kraljestvo), svetišče Asklepios na Epidaurusu (Grčija), ravnina Stari Grad (Hrvaška), lovna pokrajina v Severni Zelandiji (Danska), kraljevi sedež Drottningholm (Švedska), vinska regija tokaja (Madžarska), Zgornja Srednja dolina Rena (Nemčija), zgodovinsko središče Vilne (Litva), kulturna krajina Wachau (Avstrija), rudniki soli Wieliczka in Bochnia

(Poljska), rudnik Zollverein in industrijski kompleks v Essnu (Nemčija) (Unesco, 2018). Drugi primeri takih platform so JocondeLab (<http://jocondelab.iri-research.org/jocondelab>), popis škotske bivalne kulture (<https://ichscotland.org/>) in spletna platforma nesnovne kulturne dediščine, imenovana Inventory of Living Heritage, ki jo je vzpostavila finska nacionalna agencija za dediščino. Te platforme so izjemno pomembne, saj ponujajo etnografsko tolmačenje spletnih arhivov (Severo, 2017), ki so splošno dostopni. V procesu digitalizacije kulturne dediščine so prav zato platforme izjemno pomembne. Med drugim imajo zmožnost povezati številne interesne skupine (Gillespie, 2010), opolnomočiti državljane, da postanejo aktivni uporabniki platform, da se izrazijo in postanejo samostojni kulturni producenti (Duffy, Poell in Nieborg, 2019). Poleg tega, da imajo te platforme potencial biti vključujoče, omogočajo široko razširjanje informacij, spodbujanje ustvarjalnosti in dejavnega državljanstva ter imajo ključno vlogo pri razvoju skupnosti in gospodarstva. Prav zaradi priljubljenosti kulturnih platform se je razvila tudi posebna raziskovalna študijska smer – tako imenovane platformne študije (Magaudda in Solaroli, 2020). Helmond (2015) govori o pojavu, imenovanem platformizacija spleta, medtem ko so van Dijck, Poell in De Waal (2018) šli še korak naprej in predstavili koncept platforme družbe.

To poglavje med drugim ponuja vpogled v nove metode pri vzpostavitvi dediščinskih platform in predlaga model komuniciranja, ki raziskuje poznavanje pripovedi skozi literarno potopisno pripovedništvo za nove javnosti. Mansfield in Potočnik Topler sta v okviru različnih evropskih in nacionalnih projektov (EU ERASMUS+ Teaching Mobility, EU ERASMUS+ Training Mobility, projekt BI-ME_21-22-020, financiran s strani slovenske raziskovalne agencije ARRS) razvijala (med drugim s terenskim delom) in proučevala inovativne metode zbiranja podatkov v Franciji, Veliki Britaniji, Sloveniji in Črni gori. Predstavljena metodologija temelji na etnografskem intervjuju in interpretativni fenomenološki analizi, njen namen pa je vključiti lokalne prebivalce v delitev znanja o lokalni dediščini in v prevzemanje avtorstva za lastno nesnovno kulturno dediščino. Delavnice potopisnega pripovedništva imajo možnost, da lokalno prebivalstvo opremijo s socialnimi, pripovednimi in tehnološkimi veščinami za nadaljevanje etnoloških in avtoetnografskih procesov, ki imajo velik potencial tudi pri raziskovanju in izgrajevanju lastne identitete, tudi skozi kulturne izmenjave v novem turističnem okolju (Mansfield, 2020b; Mansfield in Potočnik Topler, 2021). Na Univerzi v Plymouthu se s to tematiko ukvarjajo v okviru doktorskih študij.

V dediščinskih platformah so novi sistemi upravljanja znanja in pripovedne metode združeni z namenom, da bi vzpostavili odprt arhiv kulturne dediščine z uporabo glasov, receptov, glasbe, upravljanja biotske raznovrstnosti in zgodb. Z zasnovo dokumentacijskega spletišča, prijaznega do mobilnih naprav, je mogoče kulturne artefakte deliti na platformah, v novih muzejih ali etnopolih ter na različnih sprehajalnih tematskih poteh in potovanjih, povezanih z dediščino. V nadaljevanju poglavja je opisana študija primera z raziskovalnega potovanja v Črno goro.

5 Postopek ustvarjanja virov za dediščinske platforme

Dediščinske platforme niso prepoznane le kot turistična orodja, temveč tudi kot orodja za obnovo in razvoj različnih območij. Kultura in dediščina lahko spodbujata procese regeneracije podeželja in tudi mest (Zukin, 1995). Pri ustvarjanju prostorov je prav ustvarjalnost postala pomembna strategija, turizem pa ključni dejavnik za izvajanje različnih kreativnih strategij (Richards, 2020), vključno s potopisnim pripovedništvom, njegovimi metodami in tehnikami. Da teorijo povežemo s prakso, so v nadaljevanju opisani štirje bistveni koraki procesa ustvarjanja virov za dediščinske platforme (Mansfield in Potočnik Topler, 2021):

5.1 Prepoznavanje respondentov in kulturno bogatih lokacij

Prvi korak je zagotovo identificiranje zanimivih in kulturno bogatih prizorišč. Mansfield (2018) je v eni od raziskav predlagal koncept »turema« (angl. toureme) kot kulturno bogatega trenutka v določenem turistično zanimivem prostoru (Mansfield, 2018). V okviru potopisnega pripovedništva je koncept turema mogoče razširiti na črpanje lokalnega znanja tako, da povabite lokalne delavce in strokovnjake s področja etnologije, dediščine in industrije turizma, da prispevajo tako imenovano tiho znanje. Najprimernejša metoda za pridobivanje tovrstnih informacij je delno strukturiran intervju. Vprašanja intervjuja naj vključujejo naslednje teme: (i) opredelitev delovnih mest respondentov in njihovih poti po urbanem prostoru, (ii) prikaz njihovih sprehajalnih poti na zemljevidih na spletišču, (iii) vključitev domačinov v razpravo o topografiji mesta, opredelitev vstopnih točk v mesto, ki vključujejo na primer avtobusno postajo, parkirišča, kamor prihajajo obiskovalci, obstoječe turistične znamenitosti in ostalo, za obiskovalce relevantno infrastrukturo, (iv) pridobivanje znanja o geomorfologiji mestnega prostora z njegovimi pobočji, geologijo, dostopom do reke in javnim prostorom, kar raziskovalnemu potopiscu

pomaga pri načrtovanju sprehajalne poti za odkrivanje mesta (Mansfield in Potočnik Topler, 2021). Vključevanje različnih deležnikov je smiselno skrbno načrtovati vnaprej in se, kolikor je mogoče, tudi za intervjuje dogovoriti tako, da se lahko nanje pripravita spraševalec in intervjuvanec.

Načrtovanje in oblikovanje literarne potopisne poti v obliki šesterokotnika oziroma heksagona, kot je pojasnjeno v spodnji sintezi, sledi obrisu evropskega mesta od na primer reke do najvišje točke v mestu. Ta ključna turistična točka (imenovana tudi plato) je lahko spomenik ali javna zgradba. Nato se eliptična pot nadaljuje nazaj do roba vode. Na poti potopisec zabeleži in dokumentira šest zanimivosti, kjer se lahko sreča z lokalnimi intervjuvanci, da jih vključi v sintetizirano besedilo.

5.2 Intervjuvanje in snemanje

Z intervjuvanci se o teoriji in uporabi etnografskega intervjuja vedno pogovorimo. Za pridobivanje bogatejših podatkov oziroma obširnejših informacij raziskovalec potopisec uporablja različne pripovedne tehnike. Nekaj vprašanj oblikuje vnaprej, določena vprašanja (ali večino vprašanj, odvisno od teme in intervjuvanca) pa tvori sproti glede na odgovore intervjuvanca. Kljub snemanju, za katerega mora pridobiti soglasje intervjuvanca, je dobro, da si spraševalec kakšno stvar tudi sproti zabeleži.

Intervjuje je mogoče snemati z različnimi snemalniki, tudi z mobilnimi telefoni. Ti glasovni posnetki postanejo del novega arhiva za platforme in ustvarjajo podatke za sintezo raziskovalnega potopisca. Snemanju sledi prepis oziroma transkripcija intervjujev. Na delavnicah potopisnega pripovedništva na Univerzi v Plymouthu se udeleženci poučijo tudi o uporabi snemalnikov zvoka v zaprtih prostorih in na terenu. Prav tako so na delavnicah podani nasveti in usposabljanje glede predvajanja in transkripcije.

5.3 Metode analize, sinteza in dostava virov

Z uporabo posnetkov so bile v pilotnem delu za ta projekt raziskane naslednje vrste analiz:

- namizno raziskovanje,
- terensko delo,

- besedna analiza,
- kodiranje glagolnikov in pisanje beležk,
- kritična hermenevtika.

5.4 Digitalna dostava

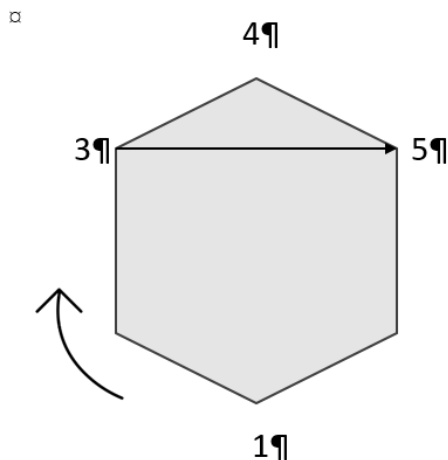
Sledi nekaj praktičnih nasvetov glede urejanja in objavljanja posnetkov:

- Zasnova izhodnih dokumentov potopisca za dostavo javnosti naj upošteva enostavnost uporabe na pametnih telefonih. Zasnovan je bil prototip, imenovan Ramble Strip (ali La Bande flâneuse), ki se je izognil težavam z uporabniško izkušnjo PDF-jev na manjših zaslonih.
- Narativne metode, digitalna fotografija, reprodukcija starih razglednic in oglaševanje. Uporaba QR kod za uporabnike pametnih telefonov za prenos iz skenirane črtne kode.
- Zvočna knjiga in podcast:
Posnetke je mogoče urejati z brezplačno programsko opremo Audacity. Pretvorite jih v m4v ali mp3 za distribucijo kot zvočne knjige v trgovini Google Play ali kot prenose iz lastnega sistema upravljanja znanja, s čimer vzpostavite virtualni lokalni muzej.
- Uporaba Googlovih storitev kot brezplačnega sistema za upravljanje znanja: majhni lokalni muzeji pogosto niso dobro financirani, zato je mogoče z brezplačno Googlovo programsko opremo, imenovano Google Sites in Google Drive, oblikovati in objaviti preprost sistem za upravljanje znanja.

6 Potopisno pisanje v praksi – raziskovalno potovanje v Črno goro

Faza literarnega potopisa, predstavljena v tem poglavju, razvija literarno potopisno pisanje z namenom, da se ustvari dokument, ki je impresiven, čustven in vpliva na bralce. Ti bralci, ne le znanstveno akademsko občinstvo, so tudi druge javnosti, turistični deležniki in ne nazadnje lokalni mestni oziroma občinski svet. Končna sinteza zahteva, da je avtor - raziskovalec načrtoval potopisno pisanje od samega začetka v procesu, ki izhaja iz Aristotelovega koncepta heksisa (Aristotel, 350 pr. n. št.; Breton, 2019, str. 78–79), včasih imenovanega tudi diateza. Predpona »dia-«, kar pomeni čez, označuje diagonalno in dialoško mišljenje. Avtor raziskovalec oblikuje

načrt svojih spoznanj o postajah ali platojih raziskovanja in temah, ki jih preučuje v projektu. Heksis, ki ga raziskovalec ustvari kot svoj načrt, lahko vizualiziramo kot pokončni šesterokotnik s šestimi oglišči, ki odslíkava eliptično pot okoli mestnega prostora (slika 1).

Slika 1: Pokončni šesterokotnik s šestimi oglišči

Vir: Lasten.

Razlog, da se med potovanjem, raziskovanjem ali ogledom ukvarjamo prav s šestimi točkami, tiči v dejstvu, da Millerjev zakon kaže, da je človeški kratkoročni spomin najbolj okreten, če je število predmetov, ki se obdelujejo hkrati, manjše od sedem (Miller, 1956). Začetna točka, ki je tudi vhod v urbani prostor, štiri zanimivosti na poti in končna postaja v bližini vhoda, zlahka zapolnijo teh šest točk, ki jih je treba upoštevati hkrati. Če si teh šest točk vizualiziramo kot pokončen šesterokotnik s četrto točko na vrhu, potem tretja in četrta točka ponujata priložnost za bližnjico ali dialoško razmerje med dvema ločenima točkama v spominu bralca in pisca. Literarni potopisec ves čas išče priložnosti za ustvarjanje dialoških povezav, da se sintetizira bolj niansiran in polivokalen artefakt.

Teh šest točk je lahko določena tema ali zanimivost v mestu, točno določen naslov (npr. Cesta prvih borcev 36) ali plato na vodenem sprehodu, kjer lahko občudujete razgled ali doživite izkušnjo (npr. okušanje kulinarične specialitete). Vizualizacija strukture pripovedi, ki bo zapisana kot prostorski načrt, kot predlaga ta metoda,

ohranja prostorsko upoštevanje v raziskovalni praksi. Oblikuje dispozicijo elementov znanja, ki so avtorju na voljo med sintezo. V obliki zemljevida postane šest točk eliptična pot, ki sega v mestni prostor in se vrača k točki vstopa. Ta pot z navzkrižnimi odčitki se začrta v mesto tako, da tvori sprehajalno pot, ki jo bralec obiskovalec lahko odkrije in ponovno uprizoni v potopisni zgodbi. Literarni potopisec med procesom načrtovanja vidi mesto od zgoraj, vendar pa se izkušnja odvija na ravni ulice. Na fotografiji Chigaca (slika 2) bi lahko bili prva in četrta točka neposredno povezani z uporabo ceste skozi središče slike. Vendar pa bi tako zamudili sprehod po vrtu Lurie v parku Millennium in po drugih turistu zanimivih točkah.

Slika 2: Fotografija Chigaca (7. maj 2014, pogled vzhodno od Willisovega stolpa na jezero Michigan)

Vir: Mansfield, 2014.

V nadaljevanju sledijo primeri potopisnih besedil, napisanih med raziskovalnim delom za to poglavje, v Črni gori julija 2021. V okviru raziskave potopisnega pripovedništva je potopisec avtor sodeloval z drugo, v potopisnem pripovedništvu zelo pomembno osebo, s tako imenovanim potopiscem urednikom. Potopisec avtor

je besedila pošiljal uredniku, urednik jih je komentiral in dal hitro povratno informacijo avtorju, ki je tako imel možnost vključiti urednikove komentarje v nadaljnjem pisanju. Na ta vidik opozarjamo zato, ker ima lahko pri razvoju potopisnega pisanja odnos med avtorjem in urednikom ključno vlogo za doseganje ciljev pisanja potopisnih besedil in za doseganje želene kakovosti.

6.1 Spomini iz Črne gore

Opomba o formatu: Besedilo, skenirano s pomočjo Google Lens iz beležk s terena, je predstavljeno v zatemnjenih poljih, razprava o raziskavi in evalvacija sta v navadnem besedilu pod vsakim razdelkom.

18. julij 2021, Tivat, Črna gora
Zjutraj sem prebirala o strašnih nevihtah po Evropi, [...]
Ura je 12:55 in sedim na plaži [...] blizu letališča Tivat
[...] vsi smo v Orange Beach Baru - okrog 10 gostov nas je.

Na začetku raziskovalka potopiska jasno določi datum in čas, da bi urednik in pozneje njeni bralci lahko natančno določili njeno lokacijo. Pri razvoju turističnih destinacij in blagovnih znamk imajo neprecenljivo vlogo platoji, torej mesta in kraji, ki jih izberemo za pisanje. Zagotavljajo kartografske točke za poznejše obiskovalce, ki želijo slediti stopinjam literarnega potopisca in deliti svoje izkušnje. Orange Beach Bar lahko bralci in sodelujoči urednik najdejo z uporabo Googlovih zemljevidov (Google Maps). Plaža gleda na Bokokotorski zaliv, lokalno imenovan Boka. Potopiska se tu sooča z izzivom, še zlasti pri pisanju za drugo jezikovno skupino, na primer za anglofono, saj bi, če bi začela vključevati lokalna krajevna imena in izrazje, lahko preobremenila bralce. Če pa se ustvarja heksis ali dialoški zemljevid, je potrebna neka metoda risanja z besedami, da bi v glavah bralcev zgradili deiktične referenčne točke (Mansfield, 2020b, str. 6–8).

Naročila sem Cockto - pijačo, podobno Coca Coli, vendar, tako verjamejo nekateri domačini, bolj zdravo in izumljeno v Sloveniji leta 1953. [...] Treba bo pod streho ... dež je tukaj

Orodje za optični bralnik je to besedilo prepisalo kot »Naročil sem celico in nihče ne opravlja nalog. - Pijača, podobna Cockti - Coca Coli, vendar zdrava, tako da je in izumil je leta 1953«, zato je velikokrat pri urejanju besedil potrebnega veliko naknadnega urejanja, da bi bilo besedilo tako, kot si ga je potopisec na terenu zamislil. V laboratoriju je bilo tudi ugotovljeno, da pri skeniranju črtast papir v zvezku s trdo vezavo zagotavlja potrebne robove za vodenje skenerja in pomaga vzdrževati ravne vrstice besedila med branjem.

Teoretična integracija, ki poteka v tem razdelku, je odkrivanje lokalne hrane in pijače, ki se pogosto imenuje etnobotanika (Mansfield in Potočnik Topler, 2021). Razlaga lokalne hrane pomaga lokalnim proizvajalcem in usmerja obiskovalce k uživanju izdelkov, ki zahtevajo manj prehranskih kilometrov za potovanje do gostinskih obratov. Če lahko živilskemu izdelku dodamo zgodbo, potem lahko del lokalne kulture delimo tudi s turisti, kar posledično poveča vrednost učenja in zadovoljstvo ob tem.

20. julij 2021, torek, delno sončno, deloma dež. Sedim na trajektu za Kamenare. Moj današnji cilj je [...] videti hišo Iva Andrića, Nobelovega nagrajenca za književnost v Herceg Novem. Hiša je danes spremenjena v muzej

Terenska raziskovalka pisateljica nadaljuje svoje načrtovanje poti z uvajanjem gibanja; gre za eno od metodoloških točk (Mansfield, 2020b, str. 8) v potopisnem pisanju za razvoj turizma, ki bralcem nakazuje, da je za prehod na naslednji plato potrebno potovanje, v tem primeru potovanje s trajektom. Programska oprema za skeniranje v tem besedilu na primer ni uspela razrešiti imena cilja, zato je nujno, da je besedilo po skeniranju pregledala še avtorica in ga ustrezno dopolnila. To je koristna lekcija za nadaljnje projekte. Herceg Novi je po drugi strani mesto, ki ga je enostavno najti. Gre za mesto, zgrajeno na vhodu v Bokokotorski zaliv, ki literarnemu potopisu ponuja priložnost za nekaj lokalne geologije (Mansfield, 2020b, str. 11–12).

Naslednja točka, predstavljena tukaj, je raziskovanje. Poleg tega ima to raziskovanje tudi literarno turistično vrednost – odkrivanje dela nobelovca Iva Andrića. V dvosmernem dopisovanju med raziskovalcem piscem na terenu in avtorjem urednikom v laboratoriju je to raziskovanje doživelo vznemirljiv razvoj. Po branju terenskih zapiskov, ki opisujejo muzej v Andrićevo hiši in intervju z muzejskim

vodnikom, je urednik predlagal postopek raziskovanja, ki ga je črpal iz Sebaldove zbirke z naslovom *Campo Santo*:

Aktiviranje na terenu - dnevnik urednika

str. 44 *Campo Santo*: Sebald v svoji hotelski sobi v Piani na Korziki bere Flaubertovo zgodbo o St. Julianu v izdaji Pléiade. – J. mora pri terenskem delu, povezanim z literarnim potopisnim pripovedništvom, izvajati tovrstne dejavnosti, ki kraj *anarbižirajo*, torej odklenejo, aktivirajo z difrakcijskimi praksami, po novih posthumanističnih praksah.

Na primer: ...

Predlog je, da se vključi branje iz romana, ki ga raziskovalka nosi s seboj na terenu. Na primer *Most na Drini* (marec 1945) Iva Andrića. Da bi odkrili bodisi roman, ki ga je Andrić postavil ali napisal v Njegoševi ulici, ali, če to ni mogoče, vzeli glavno temo iz Andrićevega pisateljskega opusa za izhodišče v nastajajočem literarnem potopisu, je seveda potrebnega več namiznega raziskovanja. Primer platoja, kjer bi lahko to raziskavo po zaključenem potovanju ponovno vstavili pri pretvorbi terenskih opomb v zgodbo, ki jo je mogoče objaviti, je tukaj:

20. julij 2021 [...] [Andrić], intelektualec, pisatelj in diplomat je leta 1961 dobil Nobelovo nagrado. Sprašujem se, kaj se je tisto leto dogajalo v mednarodni politiki

Poznejša namizna raziskava razkriva, da je Andrić v obdobju do leta 1961 pri založbi Prosveta v Beogradu izdal novelo *Panorama* (1958). Nato leta 1960 zbirko kratke proze *Priča o vezirovom slonu*, in druge pripovetke, spet pri beograjskem založniku. Njegova tema je, da lahko ljudje z razumevanjem zgodovine drugih kultur sobivajo v miru.

Takojšnja metoda aktivacije na terenu je vključitev pogovorov ali zgodb drugih. V kavarniško sceno bi lahko na primer zgodbe drugih gostov integrirali na način, ki ga ponazarja Rötig (2018) v svoji potopisni knjigi *Cargo*, kjer Rötig čaka v bistroju blizu železniške postaje v Le Havru in s tega platoja pripoveduje svoje pričevanje o pripovedovanju zgodbe *Élodie*.

6.2 Platforma za poučevanje potopisnega pripovedništva

Platforma za poučevanje in upravljanje znanja Travel Writers Online je bila zgrajena z uporabo številnih brezplačnih Googlovih orodij, vključno z Google Photo in Google Lens za skeniranje in prepisovanje ročno napisanih besedil. Google Drive in Google Dokumenti so bili pripomoček za shranjevanje skeniranih dokumentov ter shranjevanja prepisov zgodb in vpisov v dnevnik, z različnimi dovoljenji za dostop in dovoljenji za branje ali pisanje za člane projekta in javnost. Google Diapozitivi so bili uporabljeni za projektno skupino ob začetku novega eksperimenta v skiciranju iz dnevnika, da so se dodajale opombe slikam, ko je bilo ob vrnitvi s terena dokončano še namizno raziskovanje. Google Spletna mesta so uporabna za predstavitev muzeja zgodb in drugih fotografiranih kulturnih artefaktov širši javnosti, DMO-jem in turističnim deležnikom na zajetem območju. Knjigarna Google Play je pripomoček za digitalno dostavo dokončanih literarnih potopisnih knjig in teorije ali učbenikov v obliki e-knjige, ki jih lahko bodoči študenti in raziskovalci obdržijo na svojih pametnih telefonih in tablicah.

7 Rezultati in razprava

Poglavje poudarja pomen teoretično utemeljenih metod potopisnega pripovedništva, hkrati pa opisuje proces vzpostavitve dediščinske platforme, kar je pomembna osnova za ustvarjanje prostora in razvoj trajnostnih turističnih destinacij, vse to ob hkratnem upoštevanju razvoja potopiščeve lastne identitete. Ker je razumevanje o tem, kako potopisno pripovedništvo deluje na terenu, še vedno pomanjkljivo, so v tem poglavju razloženi nekateri metode in postopki, skupaj s primeri terenskega dela. Najpomembnejši prispevek poglavja je v predstavitvi uporabnosti inovativne metode literarnega potopisnega pripovedništva v praksah ustvarjanja prostora, razvijanju trajnostnega turizma in rasti osebne identitete. Da bi spodbudili nadaljnji razvoj trajnostnega turizma, je pomembno, da ima v prihodnosti turizem aktivno vlogo pri podpori lokalne skupnosti pri vključevanju v trajnostne poslovne prakse z uporabo inovativnih metod potopisnega pripovedništva, skupaj z novimi tehnologijami za obveščanje domačinov, zaposlenih v turizmu, strokovnjakov in turistov o prepoznavanju kulturne in naravne dediščine. Na dolgi rok lahko destinacije uporabo teh občutljivo proizvedenih novih artefaktov strateško uporabijo, da bi pritegnile turiste ter da hkrati pri ustvarjanju in predstavljanju pristne kulturne dediščine dejavno sodelujejo z domačini. Oblikovanje mednarodnega

magistrskega študijskega programa potopisnega pripovedništva in ustvarjanja prostora z namenom opolnomočiti zaposlene v turizmu, diplomante turizma in bodoče turistične delavce z etnografskimi in specialističnimi veščinami pisanja bi bil pomemben korak pri razvoju in vrednotenju novih regij in mest. Delno se bo s to nalogo ukvarjal projekt Erasmus+ KA220-HED-000032006 z naslovom Aktivno in vključujoče poučevanje pismenosti in komunikacijskih spretnosti za izboljšanje zaposlovanja in trajnostno gospodarsko rast (kratica IN-COMM GUIDE).

8 Zaključek

Poglavje na primeru terenske raziskave, ki vključuje sodelovalno laboratorijsko podporo, prikazuje, kakšen je lahko prispevek potopisnega pripovedništva pri vzpostavljanju dediščinskih platform, ustvarjanju prostora in trajnostnih turističnih destinacij. Proces komuniciranja turistične izkušnje na daljavo prek terenskih zapisov in beležk je razkril, da je mogoče podobo prostorov in krajev obogatiti s skoraj sinhronim dialogom. Večje število zainteresiranih deležnikov, ki so na spletu hkrati, bi lahko to obogatitev še dodatno razvilo in okrepilo. V naši raziskavi se je uporaba orodij spleta 2.0 izkazala za ključno. Digitalizacija z uporabo optičnega prepoznavanja znakov je omogočila, da je bil korpus terenskih zapiskov skupaj z dnevnikom vedno na voljo raziskovalni skupini. Tako je korpus med drugim deloval kot katalizator za nadaljnje, bolj čustveno, afektivno pisanje in omogočil zasnovo heksisa oziroma strukture potovanja. Raziskava je med drugim tudi pokazala, da bi popolnoma dodelana struktura, ki bi nastala na podlagi naše terenske raziskave, omogočila veliko bolj produktivno izhodišče za naslednje potopisno potovanje na isto lokacijo, kar je pomemben prispevek potopisnega pripovedništva k oblikovanju turističnih izkušenj. Ključno in novo spoznanje je, da mora potopisna ekipa popolnoma zaupati v temo, ki jo v nadaljevanju pripoveduje bralcem. Za zadovoljiv odgovor na tretje in četrto vprašanje so nujni nadaljnje terensko delo in nove oblike sodelovanja z deležniki ali lokalno javnostjo. Ta naj bo vključena načrtno, vnaprej in v največji možni meri. Kljub temu pa na podlagi opravljene raziskave lahko trdimo, da delovna platforma s fotografijami ročno napisanih zapiskov vsem novim udeležencem omogoča vpogled v terenska pisna gradiva in postopke njihovega nastajanja. Glede na vse navedeno je mogoče zaključiti, da imajo spletne platforme pozitivno vlogo pri komuniciranju v turizmu in pri njegovem razvoju.

Zahvala

Avtorja dr. Jasna Potočnik Topler in dr. Charlie Mansfield se zahvalujeta Agenciji za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije – ARRS za delno financiranje projekta BI-ME_21-22-020.

Literatura in viri

- Alú, G. in Hill, S. (2018). The travelling eye: reading the visual in travel narratives. *Studies in Travel Writing*, 22(1), 1–15.
- Aristotel (350 pr. n. št.). *Nicomachean Ethics.viii.1098b33*. Pridobljeno iz <http://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachaen.html>, 16. 1. 2022.
- Bessière, J. (2013). Heritagisation, a challenge for tourism promotion and regional development: an example of food heritage. *Journal of Heritage Tourism*, 8(4), 275–291.
- Breton, H. (2019). Les savoirs narratifs en contexte de validation des acquis de l'expérience: perspectives épistémologiques. V M. Lani-Bayle (ur.), *Mettre l'expérience en mots. Les savoirs narratifs*, 75–85. Lyon: Chronique Sociale.
- Culbert, J. (2018). Theory and the limits of travel. *Studies in Travel Writing*, 22(4), 343–352.
- Duffy, E. B., Poell, T., Nieborg, D. B. (2019). Platform Practices in the Cultural Industries: Creativity, Labor, and Citizenship. *Social Media + Society*, 5(4), 1–8.
- Gillespie, T. (2010). The politics of "platforms." *New Media & Society*, 12, 347–364.
- Helmond, A. (2015). The Platformization of the Web: Making Web Data Platform Ready. *Social Media + Society*, 1(2), 1–11.
- Jiménez, S. (2001). The Benefits of Travel: Exploring the Notion of Genre and Academic Assimilation of Travel Literature. *CEA Critic*, 64(1), 85–92.
- Kavrečič, P. (2011). Pričevalci preteklosti: Avanturisti in drugi popotniki na Krasu in v Istri pred modernim turizmom. *Acta Histriae*, 19(4), 683–702.
- La Fabrique de patrimoines en Normandie (2022). *Ethnopôle*. Pridobljeno iz <https://www.lafabriquedepatrimoines.fr/index.php?pages/Ethnop%C3%B4le>, 12. 1. 2022.
- Leung, D., Law, R., van Hoof, H. in Buhalis, D. (2013). Social Media in Tourism and Hospitality: A Literature Review. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 30(1-2), 3–22.
- Li, X. in Wang, Y. (2011). China in the eyes of western travelers as represented in travel blogs. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 28(7), 689–719.
- Magaudda, P. in Solaroli, M. (2020). Platform Studies and Digital Cultural Industries. *Sociologica*, 14(3), 267–293.
- Mansfield, C. (2020a). *Identity*. Totnes: Travel Writers Online.
- Mansfield, C. (2020b). *Methods for Travel Writers*. Totnes: Travel Writers Online.
- Mansfield, C. (2018). Cultural Capital in Place-Making. *Journal of Hospitality & Tourism*, 1–17.
- Mansfield, C. in Potočnik Topler, J. (2021). Building the ethnopôle: eliciting and sharing ethnobotanical knowledge in tourism development. *Annales: anali za istrske in mediteranske študije, Series historia et sociologia*, 31(2), 197–208.
- McCabe, S. in Foster, C. (2006). The Role and Function of Narrative in Tourist Interaction. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 4(3), 194–215.
- McWha, M., Frost, W., Laing, J. in Best, G. (2016). Writing for the anti-tourist? Imagining the contemporary travel magazine reader as an authentic experience seeker. *Current Issues in Tourism*, 19(1), 85–99.
- Miller, G. (1956). The magical number seven, plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information". *Psychological Review*, 63(2), 81–97.
- Munar, A. M. in Jacobsen, J. S. (2014). Motivations for sharing tourism experiences through social media. *Tourism Management*, 43(August Issue), 46–54.
- Potočnik Topler, J. (2021). Teaching writing skills in English for tourism by employing travel writing. V J. Potočnik Topler in M. Kompara Lukancič (ur.), *Jezik in turizem = Language and tourism = Sprache und Tourismus*, 177–195. Maribor: Univerzitetna založba UM.

- Richards, G. (2020). Designing Creative Places: The Role of Creative Tourism. *Annals of Tourism Research*, 85, 102922.
- Robinson, M. (2004). Narratives of Being Elsewhere: Tourism and Travel Writing. V A. A. Lew, M. C. Hall in M. A. Williams (ur.), *A Companion to Tourism Malden*, 303–316. Oxford, Carlton: Blackwell Publishing.
- Röttig, M. (2018). *Cargo*. Paris: Gallimard.
- Salazar, N. (2010). *Envisioning Eden: Mobilizing Imaginaries in Tourism and Beyond*. New York: Berghahn Books.
- Severo, M. (2017). Using Web Archives for Studying Cultural Heritage Collaborative Platforms. *Second RESAW conference, 14.–16. junij 2017, London*. Pridobljeno iz https://www.researchgate.net/publication/317717928_Using_Web_Archives_for_Studying_Cultural_Heritage_Collaborative_Platforms, 10. 12. 2021.
- Unesco (2018). *UNESCO launches new travel platform 'World Heritage Journeys of the EU' to promote sustainable tourism in the EU*. Pridobljeno iz <https://en.unesco.org/news/unesco-launches-new-travel-platform-world-heritage-journeys-eu-promote-sustainable-tourism-eu>, 15. 1. 2022.
- Van Dijck, J., Poell, T. in De Waal, M. (2018). *The Platform Society: Public Values in a Connective World*. Oxford: Oxford University Press.
- Van Nuenen, T., Scarles, C. (2021). Advancements in technology and digital media in tourism. *Tourist Studies*, 21(1), 119–132.
- Zapata, A., Kuby, C. in Thiel, J. (2018). Encounters With Writing: Becoming-With Posthumanist Ethics. *Journal of Literacy Research*, 50(4), 478–501.
- Zukin, S. (1995). *The Cultures of Cities*. Oxford: Blackwell.

